Kirchknopf Andrea: Posztviktoriánus regényátiratok

(Recent (Re)workings of (Post-)Victorian Fiction)

Doktori disszertáció

Tézisek

Az értekezés témája és korpusza

A viktoriánus kor újraírása napjaink egyik legnépszerűbb irodalmi és kultúrtörténeti tevékenysége. Disszertációmban ennek megjelenési formáit és okait kutatom, annak az éppen kialakulófélben lévő tudományterületnek a keretében, amelyet Neoviktoriánus Stúdiumoknak neveznek. Vizsgálódásom középpontjában a posztmodern angol nyelvű regényeknek ez a szegmense áll, amelyből mintegy harminc, az 1960-as évektől napjainkig megjelent művet érintek. Többek között említést teszek az első két klasszikusról, Jean Rhys *Wide Sargasso Sea* (1966) és John Fowles *The French Lieutenant's Woman* (1969) című alkotásairól, a nyolcvanas és kilencvenes évek Booker-díjasairól, Peter Carey *Oscar and Lucinda* (1988) és A. S. Byatt *Possession* (1990) című regényeiről, és olyan egészen friss átiratokról is, mint Lloyd Jones *Mister Pip* (2006) vagy Gaynor Arnold *Girl in a Blue Dress* (2008) című írása. Ezek a szövegek a viktoriánus kor legkülönfélébb appropriációit vonultatják fel a szerzők és regényhősök újraírásától, konvenciók, regénybeli motívumok vagy éppen egész regények adaptációjáig, így keresve a múlt és a jelen közti kapcsolódási pontokat.

A dolgozat célkitűzései és felépítése

Mivel a posztviktoriánus regények kutatása viszonylag új terület, még hiányzik egy átfogó, a viktoriánus kort újraértelmező narratívák dimenzióit és az írásokra reflektáló kritikai apparátust feldolgozó áttekintés. Értekezésemben ezt a hiátust igyekszem pótolni a témában felhalmozott tudás rendszerezésével és a korpusz – korunk irodalom- és kultúrakritikájában való – kontextualizálásával oly módon, hogy megvizsgálom azokat az elméleti és ideológiai kérdéseket, amelyeket ezek a regények felvetnek illetve megvitatnak. Dolgozatom négy fejezetből áll. Az elsőben, amelynek a címe "From *Victorian* to *Post-Victorian*: Definitions, Terminology, Context," feltérképezem a viktoriánus szövegek posztmodern átiratainak kontextualizásához rendelkezésre álló elméleti kereteket. A második, "Post-Victorian Fiction in its Social and Political Context" című fejezetben elemzem a főbb ideológiai perspektívákat, amelyek mentén ezeknek a regényeknek a termelése és recepciója zajlik. Mivel a posztviktoriánus regény alapvetően történelmi összefüggéseken alapszik, a harmadik fejezet

diakronikus esettanulmányában azt vizsgálom, hogy miként fejlődnek a szövegek, valamint ezek kritikája. A vizsgált regényláncolat három szorosan összefüggő művet tartalmaz, amelyek a fejezet címének is részét képezik: "*Jane Eyre* Tailor-Made: A Case Study of the *Jane Eyre, Wide Sargasso Sea, Charlotte* – Adaptive Chain of Novels and Other Adaptations." A negyedik fejezetben, amelynek címe "The Future of the Post-Victorian Novel: Indications of Topic and Genre," a posztviktoriánus regényírás aktuális trendjeit jellemzem, valamint rámutatok a legtipikusabb alműfajokra, úgymint életrajzi regény, „sziget-regény" (island fiction) és regényfolyam, amelyekben a regény (újra)termelésével, recepciójával és a történelmi örökséggel kapcsolatos kérdésfelvetések teret nyernek.

A kutatás forrásai és módszerei

A munkámban felhasznált fontosabb, témába vágó kritikai gyűjtemények között szerepel a John Kucich és Dianne F. Sadoff által szerkesztett *Victorian Afterlife: Postmodern Culture Rewrites the Nineteenth Century* (2000), Christian Gutleben *Nostalgic Postmodernism: The Victorian Tradition and the Contemporary British Novel* (2001) című könyve, a Christine L. Krueger szerkesztette *Functions of Victorian Culture at the Present Time* (2002), a Susana Onega és Christian Gutleben által összerendezett *Refracting the Canon in Contemporary British Literature and Film* (2004), Cora Kaplan *Victoriana: Histories, Fictions, Criticism* (2007) című munkája, a Penny Gay, Judith Johnston és Catherine Waters szerkesztette *Victorian Turns, NeoVictorian Returns: Essays on Fiction and Culture* (2008) című esszékötet illetve a Marie-Luise Kohlke főszerkesztő által 2008-ban alapított *Journal of Neo-Victorian Studies* című folyóirat esszéi. Ezek a kritikai antológiák a tárgyalt átiratokat viktoriánus vagy posztmodern szemszögből elemzik, illetve a kulturális (újra)termelésnek egy szélesebb, a filmet, színházat, festészetet, fotózást, építészetet, oktatást, tudományt, technológiát és különböző életformákat is magában foglaló spektrumában kontextualizálják. Az újraértelmezés elméleti relevanciáját bizonyítja a 19. századi szövegek átiratainak tárgyalásához felhasznált diskurzusok sokfélesége, amely egyben a kutatás interdiszciplináris mivoltát is jelzi. Ezért disszertációmban az interdiszciplináris olvasásmódot részesítem előnyben. Kutatási módszereim főleg az irodalom- és a kultúratudomány diszciplináiból származnak, de érintem a történelem, a politika- és médiatudomány, a traumaelmélet és a kulturális emlékezet területeit is. Értekezésemben a felsorolt diszciplina-specifikus tanulmányokat ötvözöm egyéb kritikákkal, valamint prózairodalmat is felhasználok a tudományos értelmezés eszközeként.

A disszertáció főbb megállapításai

Az első fejezetben feltérképezem a viktoriánus szövegek posztmodern átiratainak megjelölésére használatban lévő terminusokat és definíciókat, és amellett érvelek, hogy a *posztviktoriánus regény* terminus képezi le legpontosabban az elemzett korpuszt. A *történelmi regény* illetve *historiografikus metafikció* (Onega and Gutleben 2004) kategóriák műfajilag szükségesek annak behatárolására, hogy az említett művek hagyományos vagy éppen paradoxikus módon viszonyulnak a történelemhez. Azonban ezek a megjelölések nem tartalmazzák a történelmi időszakot, amelyet a szövegek újraírnak. A *viktoriográfia* terminus (Wolfreys 2001) jelzi, hogy a viktoriánus szövegek átiratai a posztmodern historiografikus metafikció diskurzusába sorolhatóak, mégis, csakúgy mint a „*Victoriana*" megjelölés (Kaplan 2007), amely eredetileg a Viktória korabeli tárgyakat jelölte, a szó egy, a puszta fikcionálisnál tágabb referenciális keretet tételez fel. Ebbe a keretbe regényeken kívül különféle egyéb reprezentációk is beletartoznak. A kutatásban a legszélesebb körben a *neo-* illetve *retroviktoriánus regény* kifejezéseket alkalmazzák (Shiller 1997, Shuttleworth 1998, Gutleben 2001, Bormann 2002, Kohlke 2008), olykor egymás szinonimájaként is, amely egy általános, de reflektálatlan kritikai praxisnak tűnik. Ezeknek a terminusoknak a rugalmas definíciója nem segíti elő a kutatási terület pontosabb behatárolását. Mindkét szó a *viktoriánus* fogalmat hangsúlyozza, olyannyira, hogy vannak tudósok, akik szerint ez a kutatási terület főként a viktoriánus korral kapcsolatban szolgálhat új felismerésekkel (Llewellyn 2008). Ezért úgy gondolom, hogy a *neo-* és *retro-* prefixumok nem fejezik ki explicit módon a szövegek kapcsolódását a posztmodern kontextushoz, így ez a reláció további magyarázatot igényel. Ezekkel ellentétben a *posztviktoriánus regény* összetételben (Kucich and Sadoff 2001, Letissier 2004) egy sokkal egyértelműbb kapcsolat jelenik meg a posztmodernnel. Állításom szerint aktuálisan ez a terminus tűnik a legmegfelelőbbnek az elemzett regénykorpusz jelölésére a következő okok miatt. Először is, csakúgy mint a *viktoriánus* megjelölés, a *posztviktoriánus* szó is rendelkezik mind történelmi, mind esztétikai értelmezési lehetőséggel. Másodszor, a *posztviktoriánus* vonatkozik a viktoriánus és a jelenkori történelmi kontextusra is, anélkül, hogy ezek hierarchiájával kapcsolatban állást foglalna. Harmadszor, hasonlóan a posztkoloniális vagy posztimperiális terminusokhoz, az imitáció helyett inkább a korábbi narratívák újraértelmezésének igényét fejezi ki. Negyedszer, az a tény hogy a *posztviktoriánus* megnevezés jelölheti a viktoriánus, a modernista valamint a posztmodern korszakot is, a terminus integratív jellegére utal, amely összhangban van a kutatási terület interdiszciplinaritásával.

A *posztviktoriánus regény* kontextusainak és diskurzusainak vizsgálata során bemutatom, hogy milyen pontokon metszik egymást a különböző tudományterületek, úgymint az irodalom-, a filmtudomány és az adaptáció-kutatás, vagy éppen a kulturális emlékezet, a traumaelmélet és a kultúratudomány. Kiemelem, hogy ezeknek az átfedéseknek pozitív kutatási hozadéka van, hiszen nemcsak a posztviktoriánus regény értelmezésekor szolgálhatnak új modellekkel, hanem bizonyos területeken elméleti és gyakorlati egymáshoz igazodásokat is elősegíthetnek. Például a második fejezetben az *Oscar and Lucinda* című regény elemzése során megmutatom, hogy a regény posztkoloniális olvasata és a londoni Kristálypalota kultúrakritikája, illetve kulturális emlékezet-narratívái hogyan egészítik ki egymást. Ennek eredményeképpen konstituálódik egy új értelmezési eszköz a posztviktoriánus szövegekben megjelenő identitás-narratívák megértéséhez: a különböző kulturális tárgyak és az egyéni illetve kollektív kulturális emlékezet-narratívák egymás mellé állítása. Ezt az olvasási módot további két művön demonstrálom, Gail Jones *Sixty Lights* (2004) és Lloyd Jones *Mister Pip* című regényén. Szintén állítom, hogy viktoriánus forrásaihoz hasonlóan a posztviktoriánus regény is elősegíti az ún. magas és alacsony kultúra illetve a tudományos és populáris kritika közötti dialógust. Hogy hogyan alakulhat ezeknek a regényeknek az értelmezése egy, a magas- és a tömegkultúra közti produktív párbeszéddé, azt néhány posztviktoriánus regény könyvborítójának tanulmányozásával mutatom be. Ezen regények és kritikájuk népszerűségét azzal magyarázom, hogy képesek széles olvasókörben és sok diszciplínában a legkülönbözőbb ideológiai iskoláknak gyümölcsöző diskurzív felületeket biztosítani. Meglátásom szerint a posztviktoriánus regény épp az ilyen jellegű, szintetizáló tendenciáival jelez bizonyos változásokat napjaink posztmodernjében. Az átiratokban és azok kritikáiban a viktoriánus kornak a hagyományos és experimentális újraértelmezése együtt jelenik meg, amely bizonyítja, hogy ez az alműfaj előmozdítja a posztmodern paradoxonjainak harmonizálását vagy egymás mellett létezését. Ezenkívül mind a posztviktoriánus regények, mind az ezek értelmezésére használt kritikai paradigmák a kizárólag szövegcentrikus posztmodern megközelítésmódok olyan módosítását célozzák, amely újra megengedi az empirikus realizmus és a történelmi referencialitás felé fordulást.

A posztmodern paradoxonok ezen harmonizációja kettősséget okoz a posztviktoriánus regények és kritikáik az eredetiség, a hitelesség és a plágium kérdésköréhez való viszonyulásában is. E kérdések relevanciája meglepő, hiszen mára már bevett dolog a posztmodern regényeket korábbi szövegek átirataként olvasni, különösen az adaptációk

esetében, amelyek gyakran több, régebbi szöveghez is visszanyúlnak, sőt szándékosan plagizálják őket. A posztviktoriánus regényekben és kritikáikban mégis vitatják a fenti kérdésköröket. Jean Rhys például aggályát fejezte ki, hogy Charlotte Brontë 19. századi klasszikusának adaptálása hogyan befolyásolja majd szerzői megítélését, és ez a szerzői félelem olvasói vádaskodásba csapott át D. M. Thomas *Charlotte* (2000) című regényének kapcsán, miszerint az író plagizál és kizsákmányolja az irodalmi piacot. Dolgozatom harmadik fejezetében elemzem, hogy a regény hogyan fikcionalizál ehhez hasonlatos irodalmi gaztetteket, játékosan problematizálva az eredetiség, a szerzői jog és a hamisítás kérdéseit. Jasper Fforde *The Eyre Affair* (2001) című regénye szintén olvasható az átírás szatírájaként, hiszen elhiteti az olvasóval, hogy az ő általa prezentált verzió a *Jane Eyre* (1847) eredeti befejezése és Brontë regénye pedig már ennek egy átírt változata, s így egyidejűleg tartja ébren a szereplők, az olvasók és a kritikusok rajongását a viktoriánus írónő regényéért és nyomatékosítja, hogy az újraírás metafikciós játékában az eredetiség vagy utánzat koncepciói jelentésüket veszítik. Ez a kettősség érinti a viktoriánus szövegek posztviktoriánus átiratainak osztályozását is, különösképpen a regényeknek a forrásaikhoz való viszonyát illetően. Ezt a kapcsolatot előítélet-mentesen fejezik ki az olyan terminusok, mint a *fluiditás* (Bryant 2002) vagy az *irodalmi kontinuum* (Knight and Stoneman 2004), míg az olyan megjelölések, mint az *utánzat* (Humpherys 2005) az adaptációk másodlagosságát sugallja. Más általánosan használt kategóriák, amelyek egy adott regény előtörténetét (*prequel*), folytatását (*sequel*), ugyanannak a történetnek egy más szemszögből való elbeszélését (*midquel*) illetve egy, az adott regény cselekményével párhuzamosan zajló történetnek (*parallelquel*) a meghatározására szolgálnak, szintén feltételeznek egy eredeti művet, amely a többihez képest időbeli prioritást élvez. Ugyanez vonatkozik az *adaptációs sorozat* terminusra, amelynek részei ugyanazt a forrást írják újra kronológiai sorrendben. A harmadik fejezetben elemzett *Jane Eyre, Wide Sargasso Sea* és *Charlotte* című egymást követő regényekre ennek a megjelölésnek egy némileg módosított változatát, az *adaptációs láncot* alkalmazom, mert a későbbi regények tartalmazzák a korábbiakat. A negyedik fejezetben tanulmányozott Peter Carey *Jack Maggs* (1997) és Lloyd Jones *Mister Pip* című műve ugyanazt az eredetit, Charles Dickens *Great Expectations* (1861) című regényét értelmezi újra egymáshoz is viszonyítható módokon, így ezek a művek olvashatóak egy adaptációs sorozat részeként vagy feltérképezhetőek egyazon forrás külön átirataiként is. Az újraértelmezések közötti szövevényes relációkat az *adaptációs térkép* terminus fejezi ki a leginkább, amelynek lehetséges elágazásait Dickens életét és munkáit átíró regények sokaságának jellemzésével illusztrálom. Néhány írás kettős funkciót tölt be a regényfolyamok világában, mint például a *The Eyre Affair*: szerepel a *Jane Eyre*

adaptációs térképén és első része a Thursday Next nevű irodalmi nyomozó kalandjaiból íródott regénysorozatnak.

A posztmodernizmus jelenlegi, kevésbé experimentális és szövegközpontú, inkább referenciális és szerzőorientált szakaszában, amelyet a posztviktoriánus regények is jól leképeznek, a történelmi írók újraértelmezése nagy népszerűségnek örvend. A második fejezetben azzal magyarázom ezt az ismételt szerzőközpontúságot, hogy korunkban hiányoznak a politikai és társadalmi példaképek. A szerző jogaiba való visszahelyezése az ezt kísérő diskurzusokkal az autoritásról, a hitelességről, a misztifikációról és a kultuszról hasonlóan történik, mint az 19. században megszokott volt. A harmadik fejezetben vizsgált adaptációs lánc kapcsán rámutatok, hogy a közelmúlt kritikáiban a szerzőség, egybefonódva a karakter-narrátori funkcióval központivá válik. A szerzőség újrafelfedezésének eredményeképpen az életrajzi regényírás szintén virágzik. A negyedik fejezetben, hasonló időpontban megjelent Henry James adaptációkat vizsgálva megállapítom, hogy a specifikusan a viktoriánus szerzők újraírása olvasható a szerzőségnek a 19. századihoz hasonlóan központi helyre való visszaállítása szimbolikus mozzanataként. Emma Tennant *Felony* (2002), Colm Tóbín *The Master* (2004), David Lodge *Author Author* (2004), Alan Hollinghurst *The Line of Beauty* (2004) és Michiel Heyns *The Typewriter's Tale* (2005) című regényei és az ezeket követő szerzői illetve kritikai reakciók mutatják, hogy az életrajzi regények és recepciójuk összefonódik, amennyiben az írás folyamatát, a művészi kompromisszumkötés határait, a plagizálás és történelmi szerzők újraírásának következményeit, az irodalmi fogadtatást és a fogadtatásra adott válaszokat problematizálják. Ez az átfedés egy, a fikció, az elmélet és a kritika számára közös értelmezési teret biztosít. A *The Eyre Affair*-elemzésemből is kitűnik, hogy napjaink posztviktoriánus regényeinek termelésében és recepciójában mennyire jelentős az együttműködés a szerző, az olvasó és az irodalmi piac között. Fforde regénye a komédia, az utópia, a disztópia és a sci-fi eszközeit felhasználva egyszerre erősíti meg és mozgatja át a *Jane Eyre* befejezésével kapcsolatos románc vs. realizmus vitát a materiális kultúra zónájába.

A történelem hangsúlyossága okán a posztviktoriánus regényben előtérbe helyeződik Nagy-Britanniának a koloniális és imperiális örökségeivel való szembenézése. A második fejezetben az ebből származó, különböző politikai klímában létrejött identitás-narratívákat vizsgálom az elmúlt harminc év posztviktoriánus szövegei és kultúrakritikai anyagok segítségével. Rámutatok, hogy miként aktiválódnak a belső- és külső-kolonizáció diskurzusai Graham Swift *Waterland* (1983) és Carey *Oscar and Lucinda* című műveiben, valamint a

viszont-kolonizációtól való félelem narratívái Lodge *Nice Work* (1988), Byatt *Possession*, Alasdair Gray *Poor Things* (1992) és Swift *Ever After* (1992) című regényeiben. Megállapítom, hogy az 1980-as és 1990-es évek posztviktoriánus regényeiben a koloniális bűntettekkel való szembesülés narratívája részben megerősítette azt az imperialista diskurzust, amelynek ellenében létrejött. A harmadik fejezetben elemzett adaptációs lánc regényeiben szoros összefüggést figyelek meg a szereplők énképének és otthonának kérdésköre között, és nyomon követem, hogy helyváltoztatásuk illetve otthontalanságuk miként befolyásolja az önmaguk, illetve a nemzeti- és kulturális hovatartozásuk meghatározását. A negyedik fejezetben a „sziget-regény"-t a posztviktoriánus regény olyan alműfajaként azonosítom, amelyben, az adaptációt mint jelenséget is jellemző, otthontalanság és utazás konstruktív eszközként segíti napjaink posztimperiális és posztkoloniális identitásainak rekoncepcionalizálását. Esettanulmányként Caryl Phillips *Cambridge* (1991) és Matthew Kneale's *English Passengers* (2000) című műveit veszem górcső alá, amelyeket a 18. századi felfedező- és 19. századi útibeszámolók, valamit Simon Gikandi utazás trópusa (1996) koncepcióinak egymás mellé állításával értelmezek. Rámutatok, hogy a Nagy-Britannián belüli krízis, amit Gikandi a 19. századi utazások fontos motivációjaként azonosított, a posztviktoriánus regényekben ismét megjelenik, ezúttal a brit birodalom történetébe való kalandozások fő okaként. Ezek a regények azáltal, hogy a történelmi brit birodalom szigetei közötti kolonizáló utazásokat bukásként leplezik le, a napjaink Nagy-Britanniájának sziget mivolta és elkülönülése miatti, az otthon és az identitás elvesztésével kapcsolatos egzisztenciális félelmeit fedik fel.

A Tézisekhez felhasznált irodalom

Arnold, Gaynor. *Girl in a Blue Dress*. Birmingham: Tindal Street Press, 2008.

Bormann, Daniel Candel. *The Articulation of Science in the Neo-Victorian Novel: A Poetics (and Two Case-Studies).* Frankfurt am Main: Peter Lang, 2002.

Brontë, Charlotte. *Jane Eyre*. 1847. Hertfordshire: Wordsworth, 1999.

Bryant, John. *The Fluid Text: A Theory of Revision and Editing for Book and Screen*. Ann Arbor: University of Michigan Press, 2002.

Byatt, A. S. *Possession*. 1990. New York: Vintage, 2002.

Carey, Peter. *Jack Maggs*. Queensland: University of Queensland Press, 1997.

---. *Oscar and Lucinda*. 1988. New York: Vintage, 1997.

Dickens, Charles. *Great Expectations*. 1861. London: Collins, 1958.

Fforde, Jasper. *The Eyre Affair*. 2001. New York: Penguin 2003.

Fowles, John. *The French Lieutenant's Woman*. 1969. London: Vintage, 1996.

Gay, Penny, Johnston, Judith, Waters, Catherine. Ed. *Victorian Turns, Neovictorian Returns: Essays on Fiction and Culture*. Cambridge: Cambridge University Press, 2008.

Gikandi, Simon. *Maps of Englishness: Writing Identity in the Culture of Colonialism*. New York: Columbia University Press, 1996.

Gray, Alasdair. *Poor Things*. 1992. London: Bloomsbury, 2002.

Gutleben, Christian. *Nostalgic Postmodernism: The Victorian Tradition and the Contemporary British Novel*. Amsterdam & New York: Rodopi, 2001.

Heyns, Michiel. *The Typewriter's Tale.* Jeppestown: Jonathan Ball, 2005.

Hollinghurst, Alan. *The Line of Beauty*. London: Picador, 2004.

Humpherys, Anne. "The Afterlife of the Victorian Novel: Novels About Novels." *A Companion to the Victorian Novel*. 2002. Ed. Patrick Brantlinger and William B. Thesing. Oxford: Blackwell, 2005. 442-57.

Jones, Gail. *Sixty Lights*. London: Harvill, 2004.

Jones, Lloyd. *Mister Pip*. London: John Murray, 2006.

Kaplan, Cora. *Victoriana: Histories, Fictions, Criticism*. Edinburgh: Edinburgh University Press, 2007.

Kneale, Matthew. *English Passengers*. London: Hamish Hamilton, 2000.

Knight, Charmian, Stoneman, Patsy. Ed. *The Brontë Influence*. Haworth: Brontë Society, 2004.

Kohlke, Marie-Luise. "Introduction: Speculations in and on the Neo-Victorian Encounter." *Neo-Victorian Studies* 1.1 (2008): 1-18.

Krueger, Christine L. Ed. *Functions of Victorian Culture at the Present Time*. Athens, Ohio: Ohio University Press, 2002.

Kucich, John and Dianne F. Sadoff. Ed. *Victorian Afterlife: Postmodern Culture Rewrites the Nineteenth Century*. Minneapolis: University of Minnesota Press, 2000.

Letissier, Georges. "Dickens and Post-Victorian Fiction." *Refracting the Canon in Contemporary British Literature and Film*. Ed. Susana Onega and Christian Gutleben. Amsterdam & New York: Rodopi, 2004. 111-28.

Lodge, David. *Author, Author*. 2004. London: Penguin, 2005.

---. *Nice Work*. 1988. London: Penguin, 1989.

Neo-Victorian Studies (*NVS*). "Aims and Scope". 2008. <http://www.neovictorianstudies.com/aims_scope.htm>.

Onega, Susan, Gutleben, Christian. Ed. *Refracting the Canon in Contemporary British Literature and Film*. Amsterdam & New York: Rodopi, 2004.

Phillips, Caryl. *Cambridge*. London: Bloomsbury, 1991.

Rhys, Jean. *Wide Sargasso Sea*. 1966. London: Penguin, 1968.

Shiller, Dana. "The Redemptive Past in the Neo-Victorian Novel." *Studies in the Novel* 29.4 (1997): 538-60.

Shuttleworth, Sally. "Natural History: The Retro-Victorian Novel." *The Third Culture: Literature and Science.* Ed. Elinor Shaffer. Berlin and New York: Walter de Gruyter, 1998. 253-68.

Stoneman, Patsy. *Brontë Transformations: The Cultural Dissemination of 'Jane Eyre' and 'Wuthering Heights'*. London: Harvester Wheatsheaf, 1996.

Swift, Graham. *Ever After*. London: Picador, 1992.

---. *Waterland*. New York: Poseidon, 1983.

Tennant, Emma. *Felony: The Private History of the Aspern Papers*. London: Jonathan Cape, 2002.

Thomas, D. M. *Charlotte*. London: Duck, 2000.

Tóibín, Colm. *The Master*. 2004. New York: Scribner, 2005.

Wolfreys, Julian. "Victoriographies: Inventing the Nineteenth Century". 2001. 30/01/08. <http://www.english.ufl.edu/courses/undergrad/2001spring_up-d.html#LIT_4930.jw >